

ترجمه الغارات

سال‌های روایت نشده
از حکومت امیرالمؤمنین (ع)

با مقدمه علی‌رضا پناهیان

فهرست

- ۷ مقدمه
- ۱۳ اشاره
- ۱۷ توضیحاتی در مورد کتاب حاضر
- ۲۱ پیوست؛ خلاصه‌ای از دوران خلفا و نیمه اول حکومت امیرالمؤمنین (ع)
- ۳۱ فضای حاکم بر جامعه پس از جنگ نهروان
- ۳۳ رابطه مردم با امیرالمؤمنین (ع) بعد از جنگ نهروان
- ۳۹ بازگشت از نهروان به کوفه برخلاف نظر امام (ع)
- ۴۳ تلاش امیرالمؤمنین (ع) برای آماده شدن دوباره مردم برای جنگ با شامیان
- ۵۱ محوره‌های اصلی اتفاقات این دوره
- ۵۳ ۱. تلاش معاویه برای تصرف مناطقی از قلمرو حکومت امام (ع)
- ۵۵ الف) تصرف مصر
- ۹۹ ب) تلاش برای تصرف بصره
- ۱۲۳ ۲. فساد و فرار برخی از اصحاب به سمت معاویه
- ۱۲۵ دزدی حاکم فارس از بیت‌المال
- ۱۲۷ فرار فرماندار گشگر به سوی معاویه
- ۱۲۹ فرار حاکم منطقه «ری» به سمت معاویه
- ۱۳۳ فرار نجاشی شاعر به سوی معاویه
- ۱۳۹ عقیل بن ابی طالب
- ۱۴۳ فرار یکی از حکام ایالت فارس به سوی معاویه

۱۴۷

۳. شورش گروه‌هایی از خوارج

۱۴۹

شورش خریث بن راشد

۱۵۹

فرستادن معقل برای جنگ با خریث

۱۶۳

فرار خریث و فتنه دوباره

۱۶۷

نامه امام به طرفداران خریث

۱۷۱

جنگ دوباره معقل با خریث

۱۷۳

رفتار معقل با بازماندگان جنگ

۱۷۷

نظر امام (ع) در مورد شخصیت خریث

۱۷۹

۴. اقدامات معاویه برای تصاحب شئون «امیر مؤمنان»

۱۸۱

تلاش برای گرفتن زکات مناطق تحت حکومت امام (ع)

۱۸۵

تلاش برای در دست گرفتن حج

۱۹۳

انتصاب امیر برای مناطق مختلف توسط معاویه

۱۹۷

۵. غارات و شبیخون‌های معاویه

۱۹۹

غارت ضحاک بن قیس

۲۰۷

غارت نَعمان بن بشیر

۲۱۹

غارت سفیان بن عوف بر انبار

۲۳۵

غارت «بُشر بن أُرطاة»

۲۵۹

پیش‌بینی امام (ع) از عاقبت عدم مقاومت در برابر دشمن

۲۷۱

سیره امیرالمؤمنین (ع)

۲۷۳

سیره امام علی (ع) در مورد بیت‌المال مسلمانان

۲۸۱

سیره شخصی امیرالمؤمنین (ع)

۲۹۵

فهرست‌ها

۲۹۵

فهرست منابع

۲۹۹

فهرست تفصیلی

مقدمه

شناختن صحیح، جامع و دقیق اسلام، بدون مطالعه تاریخ رسول خدا (ص) ممکن نیست. حتی فهم کامل قرآن و کلمات معصومین (ع) هم بدون درک دقیق تاریخ پیامبر اکرم (ص)، به دست نمی آید.

در مطالعه تاریخ حیات پیامبر اکرم (ص) با مسائل و معماهایی مواجه می شویم که کلید حل آنها در دوران حیات مظلومانه امیرالمومنین (ع) است. بنابراین، بدون درک دقیق تاریخ حیات امیرالمومنین (ع)، نه تاریخ زندگی پیامبر اسلام (ص) به درستی فهمیده می شود و نه شناخت اسلام تحقق پیدا می کند. همان طور که نبوت بدون امامت ناتمام می ماند، فهم رسالت نبوی نیز وابسته به فهم وقایع دوران امامت امام علی (ع) است.

در تاریخ حیات امیرالمؤمنین (ع)، بی تردید مهمترین بخش، پنج سال آخر حیات آن حضرت و دوران حکومت ایشان است که با فهم آن، می‌توان به یک جمع‌بندی صحیح از تاریخ صدر اسلام رسید. چرایی و چگونگی نبردهای سه‌گانه امیرالمؤمنین (ع) راز تمام رنج‌های رسول خدا (ص) و رمز غربت امیرالمؤمنین (ع) است و تنوع این نبردها ابعاد مختلف حقایق دین را به نمایش می‌گذارد.

اما جمع‌بندی نهایی و رازگشایی از تمام اسرار تاریخ صدر اسلام، در نیمه دوم حکومت امام علی (ع) است؛ زمانی که دیگر کسی از فرمان امیرالمؤمنین (ع) اطاعت نمی‌کرد و غارت‌های متعدد در مناطق مختلف مملکت اسلامی توسط سربازان شوم معاویه، امیرالمؤمنین (ع) را به ستوه آورده بود. این دوران که دو سال منتهی به شهادت امام علی (ع) را تشکیل می‌دهد، به دوران «غارات» مشهور شده است که نه تنها اسرار گذشته تاریخ اسلام را در خود دارد، بلکه رازهای سربه‌مهر حوادث پس از شهادت امام علی (ع) تا امروز را برملا کرده است؛ به گونه‌ای که اگر ما بخواهیم مقدمه‌ساز ظهور باشیم، باید بتوانیم از مشکلاتی که امت اسلام در دوران غارات به آن مبتلا بوده‌اند به سلامت عبور کنیم.

شاید فلسفه ابتلا به غارات در پایان دوران تاریخ پرتلاطم صدر اسلام این بوده است که نشان دهد آیا غایت هدف ارسال پیامبران و بعثت انبیا تحقق پیدا کرده است یا نه. در آیه‌ای از قرآن کریم که هدف ارسال رسولان از زاویه‌ای بسیار مهم بیان شده آمده است: «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ؛

ما رسولان خود را با دلایل روشن فرستادیم، و با آنها کتاب و میزان نازل کردیم تا مردم به عدالت قیام کنند.» یعنی پیامبران آمده‌اند که مردم خودشان احساس مسئولیت کرده و قسط را در میان خود اقامه کنند. و در ادامه آمده است: «وَلْيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ؛ تا خداوند بداند چه کسی او و رسولانش را، بدون آنکه او را ببینند یاری می‌کند.» (حدید/۲۵) در امتحان بسیار پیچیده و مهم غارات در پایان دوران حکومت امیرالمؤمنین (ع) معلوم شد که مردم هنوز احساس مسئولیت لازم را ندارند و علی‌رغم همه حوادث تلخ گذشته، لزوم نصرت امام را درک نکرده‌اند.

اساساً سه جنگ امیرالمؤمنین (ع) با جهادهای پای رکاب رسول خدا (ص) متفاوت بود؛ به‌گونه‌ای که بسیاری از مسلمانان و پیروان پیامبر اکرم (ص)، نه تنها حاضر به جهاد پای رکاب امیرالمؤمنین (ع) نشدند، بلکه در جبهه باطل و مقابل آن حضرت قرار گرفتند.

نوع جهاد در ماجرای غارات، با سه جنگ دیگر حضرت هم متفاوت بود؛ مردمی که به شیوه مدیریت خلفای سابق عادت کرده بودند، در جمل و صفین با آن حضرت همراهی کردند، اما وقتی در ماجرای حکمیت دیدند که امیرالمؤمنین (ع) نه آنها را به کاری اجبار می‌کند، و نه با ابزار پول و قبیله‌گرایی به انجام کاری سوق می‌دهد، فهمیدند که می‌شود روی حرف حضرت حرف زد و به دستورات او عمل نکرد. این یعنی امیرالمؤمنین (ع) تنها به احساس مسئولیت خود آنها تکیه کرده است. در چنین شرایطی سپاهیان آن حضرت از همراهی و پیروی ایشان سرباز زدند. به همین دلیل است که می‌بینیم بسیاری از کسانی

که در نبردهای قبلی پای رکاب امیرالمؤمنین (ع) جنگیده بودند، در امتحان غارات مردود شدند. آری؛ این احساس مسئولیت است که نقطه‌نهایی است که انسان مؤمن باید به آن برسد.

در مقابل، تکیه معاویه بر تهدید و تطمیع و استفاده از نظام قبیله‌گرایی حاکم بر عرب بود، و به همین دلیل دوران غارات، پایان دردآوری برای حکومت امیرالمؤمنین (ع) شد و زمینه‌های سلطه معاویه بر تمام جهان اسلام را فراهم کرد.

عجیب آن است که جنایت‌های معاویه در دوران دوساله غارات، به جای اینکه باعث افزایش نفرت عمومی نسبت به او شده و عزم مردم را برای مقابله با او بیشتر کند، موجب سستی بیشتر مردم و فرار آنها از رویارویی با حمله‌های معاویه می‌شد. گویی معاویه به خوبی از عدم مسئولیت‌پذیری مردم، که عمق ولایت‌مداری است باخبر بود.

کتاب غارات نشان‌دهنده اوج حکمت و بصیرت عالم جلیل‌القدر «ابراهیم بن محمد ثقفی کوفی» است، که این فصل از حیات غم‌بار و با عظمت امام علی (ع) را مستقلاً دیده و به آن پرداخته است. مطالعه این کتاب و فهم حوادث پیچیده و دردناک آن دوران می‌تواند ما را به درک فلسفه مظلومیت اولیای خدا و فهم راه‌های رفع این مظلومیت رهنمون کند و از مشهوراتی که گاهی دقیق نیستند عبور داده و متن وقایع تاریخ را برای ما به نمایش بگذارد.

آنچه امروزه برای ما مژده نزدیک شدن ظهور و فرج امت اسلامی است، رفتار دل‌آوردان با بصیرتی است که تحت عنوان «مدافعان حرم» توانستند از امتحان ابتلا به غارات سربلند بیرون بیایند. ما اگر بتوانیم

در این مسیر، در مقابل انواع غارات و فتنه‌ها مقاومت کنیم و به اشارات امام امت، موجبات نابودی غارتگران را فراهم آوریم، دیری نخواهد پایید که کوفه مجدداً محل استقرار حکومت ولی الله الاعظم (ع) و پایان یافتن دوران غربت امیرالمؤمنین (ع) می‌شود.

سردار با عظمت اسلام، شهید سلیمانی عزیز، کتاب غارات را یک مقتل کامل می‌دانست. او و هم‌زمانش در جریان مقابله با تروریست‌های غارتگر، دقیقاً در همان مناطق غارات در زمان حکومت امیرالمؤمنین (ع)، به ندای امامشان لبیک گفتند و از غربت تاریخی امیرالمؤمنین علی (ع) غبار غم زدودند. با خواندن کتاب غارات می‌توانیم ارزش والای مدافعان حرم را بهتر درک کنیم.

باید مقتل غارات را برای خود، مقدمه فهم مقتل عاشورا قرار دهیم تا بدانیم چگونه کسانی که در جریان غارات سستی کردند، مبتلا به بلای عظیم یزید شدند و رذالتشان به جایی رسید که نه تنها در مقابل دیدگان آنها خیمه‌های امام غارت شد، بلکه خودشان به غارت خیمه‌های ابا عبدالله الحسین (ع) پرداختند.

کتاب مقتل برای یک بار خواندن و آگاه شدن نیست، مقتل را باید مکرر خواند و اندیشید و اشک ریخت. با خواندن جملات دردمندانه امام علی (ع) در مقتل غارات، اثر کلام نورانی و جان‌گداز حضرت در

۱. سردار شهید حاج قاسم سلیمانی: «این کتاب الغارات را که قدیمی‌ترین کتاب شیعه هست بخوانید، حتماً بخوانید، مقتل کامل است. اگر آن را بخوانید، امروز برای این حکومتی که در استمرار حکومت علی بن ابی‌طالب هست، آگاهانه‌تر و بدون تعصبات فردی و حزبی نگاه می‌کنیم، نظر می‌دهیم و دفاع می‌کنیم.» (۱۳۹۷/۳/۱۷)

قلب ما ظاهر می‌شود و هرگز لحظات هم دردی با امیرالمؤمنین (ع) را فراموش نخواهیم کرد.

علیرضا پناهیان